

અધ્યાય : ૬૮

આ અધ્યાયનું નામ 'વિપ્રશૂલહરણ' છે. આ અધ્યાયમાં ૨૦૦ દોહરા છે.

આ અધ્યાયમાં નિરંજન અલખને શ્રીગુરુલીલાકથામૃતનું હજી પણ પાન કરાવવાની વિનંતી કરે છે અને અલખનો આભાર માને છે. (૧-૧૨). અલખજીએ કહ્યું કે થોડો સમય શ્રીગુરુ તીર્થરાજ પ્રયાગમાં રહ્યા ત્યારે એમના અનેક શિષ્યો થયા. એ બધાને લઈને શ્રીગુરુ દક્ષિણ દેશમાં થઈને પોતાની જન્મભૂમિ કરંજનગરમાં આવ્યા. (૧૩-૨૩).

કરંજનગરમાં રહીને, લોકોના ઘરે ભિક્ષા કરીને બધાને સંતોષ આપ્યો. માતા-પિતાને પૂર્વજન્મનું સ્મરણ કરાવવા શ્રીપાદશ્રીવલ્લભરૂપે દર્શન આપ્યું. મા-બાપે પ્રેમથી સ્તુતિ કરી. માતા-પિતાને આશ્વાસન આપતાં એમના ઉજ્જવળ ભાવિની અને સુખરૂપ જીવનની ખાતરી આપી. (૨૪-૪૨).

પૂર્વજીવનની બહેન રત્નાને એના ભાવિ વિશે કહ્યું કે તારા ગયા જન્મના ધોર પાપના કારણે તને કોઠ નીકળશે અને તારો પતિ સંન્યસ્ત લઈને ઘર છોડી જશે. આ સાંભળી રત્ના ખૂબ દુઃખી થઈ અને એમાંથી બચવાનો ઉપાય બતાવવા કરગરી ત્યારે શ્રીગુરુ બોલ્યા કે તારો પતિ ઘડપણમાં ઘર છોડી જશે, બસ ! તને કોઠ નીકળશે ત્યારે ફરીથી મારાં દર્શન થશે. તને રોગ થાય એટલે તું ગાણગાપુર જતી રહેજે. (૪૩-૬૭). શ્રીગુરુ ત્યાંથી નાસિક-ત્ર્યંબક ક્ષેત્રમાં આવ્યા. ગૌતમી-ગોદાવરી નદીનું વિગતવાર માહાત્મ્ય વર્ણવતાં શ્રીગૌતમ ઋષિ કેવી રીતે નદીના પ્રાગટ્ય માટે નિમિત્ત બન્યા તેનું વર્ણન કર્યું. (૬૮-૯૨). મંજરીક ગામમાં માધવારણ્ય નામના નૃસિંહ ભગવાનના ભક્તનો ઉદ્ધાર કર્યો. એ ભક્તે શ્રીગુરુનું સ્તોત્ર દ્વારા સ્તવન કર્યું. (૯૩-૧૦૮).

શ્રીગુરુ ત્યાંથી વાસરક્ષેત્રમાં આવ્યા. પેટમાં થતી પીડાને કારણે જીવનથી કંટાળીને એક બ્રાહ્મણ પ્રાણ ત્યાગ કરવા જતો હતો. મહાનવમીના ઉત્સવ નિમિત્તે જમ્યો હતો તેથી અતિશય પીડા થતી હતી. શ્રીગુરુએ શિષ્યોને મોકલીને એને પાસે બોલાવી દુઃખનું કારણ પૂછ્યું. પેટમાં જરા પણ અન્ન જાય તેથી આવી તકલીફ થાય છે એમ કહ્યું. એ જ વખતે ગામનો અધિકારી સાર્યદેવ સ્નાન કરવા જતો હતો તેને બોલાવીને શ્રીગુરુએ કહ્યું કે તું એને જમાડ. સાર્યદેવે શ્રીગુરુને પણ ભિક્ષા માટે આમંત્રણ આપ્યું. જેનો શ્રીગુરુએ સ્વીકાર કર્યો. શ્રીગુરુએ જણાવેલી વસ્તુ બ્રાહ્મણે ખાધી અને તેનું દુઃખ દૂર થયું. (૧૦૯-૨૦૦).

સદ્બુદ્ધિવાળા એ નિરંજન શિષ્યે અલખ ગુરુના ઉભય ચરણમાં પ્રણામ કરીને વિનંતી કરી કે હે સદ્ગુરુજી ! મારામાં રહેલાં ઢંઢો દૂર કરો. (૧). હે ભવસાગર તારનાર યોગીશ્વર ! આપનો જયજયકાર હો ! હું આપને વંદન કરું છું. આપે શ્રીગુરુકથા વિસ્તારથી કહી તેથી મારું બધું દુઃખ ટળી ગયું છે. (૨). આમ છતાં સત્કથાનાં અમૃતનાં પાનથી મારી તરસ છિપાઈ નથી. એ સત્કથામૃત પાનની તરસ ક્ષણે ક્ષણે વધતી જ જાય છે, તીવ્ર થતી જાય છે. હે સંયમી

ગુરુ ! એ તૃપાને શાંત કરો. (૩). હે ગુરુજી ! કામધેનુ સમાન આ ગુરુકથા આપે કહી- પ્રગટ કરી છે. આપ ધન્ય છો. પરંતુ હજી મારું મન ધરાતું નથી- તૃપ્ત થતું નથી. એ સાંભળવાની તીવ્ર ઈચ્છા થાય છે. (૪). ભૂખનાં દુઃખથી વ્યાકુળ થયેલી ગાય ભરપૂર ઘાસવાળું બીડ પામતાં જેમ ત્યાંથી ખસવાનું નામ લેતી નથી તેવી જ સ્થિતિ મારી પણ છે. (૫). જેને માટે સ્વપ્નમાં પણ છાસ મેળવવી દુર્લભ હોય તેવાને દૂધનો સાગર મળી જાય પછી એ બીજે ખસે જ શાનો? (૬). માયાથી વીંટળાયેલો અને ભ્રષ્ટ એવો હું અગમ્ય એવું ગુરુકીર્તન જાણતો નથી. ત્યાં તારા જેવો શ્રેષ્ઠ સ્વામી મને મળ્યો. (૭). હું લાચાર થઈને અજ્ઞાનરૂપી અંધકારમાં પડ્યો હતો ત્યારે તેં ગુરુથી અભિન્ન એવી શ્રીગુરુરૂપ જ્યોતિ બતાવીને પ્રકાશ કરી દીધો. (૮). હે સાધુપુરુષ ! તને ધન્ય છે. તેં મારા ઉપર બહુ મોટો ઉપકાર કરી દીધો છે. એના બદલામાં હું શું કરી શકું તેનું મને ભાન નથી. હું તો બે હાથ જોડીને વંદન કરું છું અને એને જ પૂરતું માનું છું. એમાં નવાઈ નથી. (૯). કલ્પદ્રુમ આપનારને બદલામાં શું આપી શકાય? દૂધના સાગરનું દાન કરનારને બદલામાં નાનો ને છીછરો કૂવો આપીએ તો કેવું લાગે? એ સારું દેખાય ખરું કે? (૧૦). ચિંતામણિ આપનારને બદલામાં કાચ આપવાથી કાર્ય સરે કે? ખરેખર ! તારા ઉપકારનો બદલો ક્યારેય પણ વાળી શકાય એમ જ નથી. (૧૧). વંશપરંપરાગત તારી સેવા કર્યા કરીએ તો પણ તારો ઉપકાર વાળી શકાય એમ નથી. હે સંસારાગ્નિના તાપને શાંત કરનારા પ્રભુ ! હું મારી જાત જ તમારાં ચરણોમાં અર્પી દઉં છું. (૧૨). તેં જે ધર્મની વાતો કરી તેનાથી મનમાં શાંતિ થઈ અને ચિત્ત પ્રભુનાં ચરણમાં સ્થિર થયું. વળી મારા હૃદયમાં ગુરુભક્તિની જ્યોત જાગી ઊઠી છે. (૧૩).

શ્રીગુરુએ પ્રયાગ આવી માધવનો ઉદ્ધાર કર્યો અને એને સંન્યસ્તની દીક્ષા આપી તે પછી જે બન્યું તે પુણ્યકથા કહો. (૧૪). હે અલખગુરુ ! આપ કૃપા કરીને શ્રીગુરુની લીલામૃતની સારરૂપ કથા કહેવાનું ચાલુ રાખો. શિષ્યનાં આ વચન સાંભળીને ગુણોના ભંડારરૂપ અલખજીએ બોલવાનું શરૂ કર્યું. (૧૫). નિરંજનના માથા ઉપર હાથ મૂકીને અને એને આશ્વાસન આપતાં કહ્યું કે હે સદ્ગુણના ભંડાર સમાન બાળક ! તને ધન્ય છે. તને કાળ પણ બાધારૂપ નહિ નીવડે. હું કહું તે તું સાંભળ. (૧૬).

હવે તને ગુરુનાં ચરણો સાંપડ્યાં છે એટલે તું સુખેથી સંસાર સાગર તરી જઈશ. ગુરુભક્તિમાં રતિ રાખીને જો તું પૂછતો હોય તો હું તને આગળની સારરૂપ કથા કહું છું. (૧૭). લોકોના ઉદ્ધારક એવા શ્રીગુરુ પ્રયાગમાં થોડો સમય સુખેથી રહ્યા. એ દરમ્યાન અનેક સદ્ગુણી (વ્યક્તિઓ) એમના શિષ્યો થયા. એ બધામાં માધવ પદ્મ શિષ્ય હતો. (૧૮). જો બધા શિષ્યોનાં નામ ગણાવવા બેસું તો તો ગ્રંથ અનહદ મોટો થઈ જાય તેથી સાત પ્રખ્યાત શિષ્યોનાં નામ કહું છું તે તું સાંભળ. (૧૯). સૌથી પહેલા શિષ્યનું નામ બાળ સરસ્વતી હતું. બીજાનું નામ કૃષ્ણ સરસ્વતી. ત્રીજાનું નામ માધવ સરસ્વતી. ચોથા સદાનંદ જે અતિ ધન્ય છે. પાંચમા જ્ઞાન જ્યોતિ સરસ્વતી, છઠ્ઠાનું નામ ઉપેન્દ્ર અને સાતમા શિષ્યનું નામ સિદ્ધ હતું. આ બધા એક એકથી ચઢિયાતા હતા. (૨૦-૨૧). આ બધા શિષ્યોને લઈને શ્રીગુરુ દેશના દક્ષિણ ભાગમાં આવ્યા અને ચતિવરે ત્યાં અનેક ક્ષેત્રો પાવન કર્યા. (૨૨). પછી ત્યાંથી કરંજપુર આવીને માતા-પિતાને મળ્યા. ભાઈઓ, બહેન, સગાં વહાલાં બધાં શ્રીગુરુનાં ચરણમાં વંદન કરી રહ્યાં. (૨૩). શ્રીગુરુ આવ્યા છે એ વાત નગરજનોએ જાણી એટલે બાળકોથી માંડીને વૃદ્ધો સુધીનાં બધાં સ્ત્રી,

પુરુષો બીજો બધો કામ-ધંધો છોડીને દર્શન માટે દોડ્યા. (૨૪). આનંદથી વંદન કરીને પ્રફુલ્લિત થઈને પૂજન કરતા હતા. ઘણા બધા બ્રાહ્મણો ભિક્ષા માટે આમંત્રણ આપતા હતા. (૨૫). અનેક રૂપો ધરીને, ઘેર ઘેર ભિક્ષા લઈને, શ્રીગુરુએ ન સમજાય તેવી-અગમ્ય-લીલા કરીને બધા લોકોને સંતોષ આપ્યો. (૨૬).

આ જોઈને વિસ્મય પામીને લોકો કહેતા હતા કે આ તો સાક્ષાત્ ભગવાન વિષ્ણુ જ છે. વેષથી સંન્યાસી જેવા જણાય છે, બાકી હકીકતમાં તો પરમ પુરુષ જગતપિતા જ છે. (૨૭). બ્રહ્મા, હરિ, હર એ ત્રિમૂર્તિએ લોકોનાં કાર્ય કરવા માટે જ આ અવતાર ધારણ કર્યો છે. જે કોઈ એને સામાન્ય મનુષ્ય માનશે તે ભયંકર નરકમાં જશે. (૨૮). આમ લોકો વિવિધ રીતે વખાણ કરતા હતા. પિતા પણ સંતુષ્ટ થઈને એમને પૂજતા હતા. આ બધું જોઈને માતાને અંતરમાં ખૂબ જ આનંદ થયો. (૨૯). (માતાને) પૂર્વ જન્મનું સ્મરણ કરાવવા માટે શ્રીગુરુએ શ્રીપાદશ્રીવલ્લભનું રૂપ લીધું. ‘મા’ ને અતિ હર્ષિલી જોઈને યતિવરને પણ આનંદ થયો. (૩૦). શ્રીગુરુનાં ચરણમાં માથું મૂકીને ‘મા’ એ કહ્યું કે હે દેવ ! તને ધન્ય છે. તું ભક્તને ક્યારેય પણ ભૂલતો નથી. તું એની સેવા જોઈને રીઝે છે-પ્રસન્ન થાય છે. (૩૧). પોતાના ગયા જન્મનું સ્મરણ થતાં અંબાએ પતિને કહ્યું કે ખરેખર મારી પ્રદોષપૂજા ફળી છે અને શિવ-સંકલ્પ પણ સત્ય થયો છે. (૩૨). ગયા જન્મે મેં વિશ્વવંધ પુત્ર મેળવવા માટે શ્રીપાદશ્રીવલ્લભ પ્રભુનું પૂજન કર્યું હતું. મારી એ સેવા સાચે જ સફળ થઈ છે. (૩૩). એમણે પણ મારા પુત્રરૂપે અવતરીને એમનું વચન પ્રસન્નતાપૂર્વક પાળી બતાવ્યું છે. આ સાંભળીને પતિએ વંદન કર્યું. પછી બન્ને જણાં સ્તુતિ કરવા લાગ્યાં. (૩૪). આંસુથી કંઠ રૂંધાયો અને ગદ્ ગદ્ વેણથી કહેવા લાગ્યાં કે હે યતિશ્વર ! હે સ્વામી ! હે દયાના સાગર અને ગરીબજનોના બેલી ! હે પ્રભુ ! અમને આ સંસાર સાગરમાંથી પાર ઉતાર. (૩૫).

શ્રીગુરુ બોલ્યા કે જે કુળમાં સંન્યાસી થાય છે તે કુળને ધન્ય છે. એ પુણ્યથી સાચેજ બેતાલીસ કુળનો ઉદ્ધાર થાય છે. (૩૬). એ વંશને કાયમ માટે બ્રહ્મલોકની પ્રાપ્તિ થાય છે અને એનું કટી પણ પતન થતું નથી. (૩૭). એને ચમની ભીતિ પણ સતાવતી નથી તથા સંતતિનું દુઃખ પણ રહેતું નથી. (વળી આ વંશનો કોઈ જીવ) નરકલોકમાં હશે તો તે પણ બ્રહ્મલોકમાં જશે. (૩૮). તમારાં ભાગ્યની હું શું વાત કરું? તમારાં પુણ્યનું વર્ણન કોણ કરી શકે એમ છે? (૩૯). તમે હવે ચોક્કસ સ્થિર બ્રહ્મપદને પામશો અને તમારે હવે ચમની બીક પણ રાખવી નહિ. આ રીતે માતપિતાને ધીરપુરુષ સદ્ગુરુએ આશ્વાસનનાં વચનો કહ્યાં. (૪૦). તમારા આ પુત્રો આઠે એશ્વર્યથી સંપન્ન અને સો વર્ષના આયુષ્યવાળા થશે. તેઓ પુત્ર-પૌત્રને અને અચળ લક્ષ્મીને નજરોનજર જોશે. (૪૧). અંતકાળે તેઓનો કાશીમાં કલ્યાણપ્રદ વાસો થશે. વેદ વગેરેમાં જણાવ્યા પ્રમાણે કાશી એ તો પરમ મોક્ષનું કવચ છે. (૪૨). મનમાં વિશ્વાસ રાખીને મનમાંથી બીજી ચિંતા કાઢી નાંખો. આ સાંભળીને બીજી બધી આશા (ઈચ્છા) છોડીને માત-પિતાએ શ્રીગુરુનાં ચરણમાં પ્રણામ કર્યા. (૪૩).

પૂર્વાશ્રમની બહેન રત્નાએ આવીને વિનવત ભાવે વંદન કરીને કહ્યું કે હે સ્વામી ! ભવસાગરમાં ડૂબેલી મને પાર ઉતારો. (૪૪). હું આ સંસારના ચક્કરમાં સપડાઈ છું અને મને માયાની જાળ ખેંચે છે. ત્રિતાપનો દાવાનળ મને દઝાડે છે. હે પ્રતિપાળ ! તમે મારું રક્ષણ કરો. (૪૫). સંસાર સાગરમાં કામાદિ મગરો જેવા ભય સામે હું લાચાર થઈને હંમેશાં ડરું છું અને ક્ષણ ક્ષણ ચિંતામાં પસાર કરું છું. મને રાત દિવસ ચેન પડતું નથી-બેચેન રહું છું. (૪૬).

મારા પર દયા કરો અને મને આમાંથી છોડાવો જેથી હું સુખેથી તપ કરી શકું અને નિરંતર જપ કરી શકું. એ સિવાય મારા હૃદયમાં બીજી કોઈ ઈચ્છા નથી. (૪૭).

આ સાંભળીને શ્રીગુરુ હસીને બોલ્યા કે હે રત્ના ! સ્ત્રીઓ માટે પતિસેવા એ જ તપ છે અને એ જ પરમ જપ છે. પતિસેવા સિવાયનું બીજું બધું નકામું છે. (૪૮). પતિસેવા જ ગતિ આપનારી માની છે, એનાથી જ ઈશ્વર પ્રસન્ન થાય છે. એ જ મોક્ષનું પરમપદ અપાવનાર છે. પતિ એ જ કેવળ ત્રિમૂર્તિરૂપ ભગવાન છે. (૪૯). પતિવ્રતાપાલના અડગ પાલનથી આ ત્રણે લોકમાં કોઈ વસ્તુ દુર્લભ નથી અને પતિ વિના ત્રણે લોકમાં સ્ત્રીને બીજું કોઈ તારનાર નથી. (૫૦). તેથી હે બહેન ! મનને સારી રીતે સ્થિર કરીને અને પતિને પરમેશ્વર માનીને એની સેવા કર. તો તારી મુક્તિ થશે. ચારેય વેદો પણ એમ જ કહે છે. (૫૧). હે બહેન ! તું મનમાં દુઃખી ના થા. મેં જે કહ્યું એને તદ્દન સત્ય માનજે. સ્ત્રીને પતિ વગર તારનારો બીજો કોઈ નથી એ વાત સાચી છે અને તદ્દન સાચી છે. (૫૨).

ગુરુનાં આ વચનો સાંભળીને વિનમ્ર થઈને રત્ના બોલી કે હે ગુરુમૂર્તિ ! તું જ બ્રહ્મવિદ્ છે અને કલ્યાણકારી છે. હું તને વંદન કરું છું. (૫૩). તું ભૂતકાળ અને ભવિષ્યકાળ બંને જાણે છે. તો મારા ભાવિ વિષે મને કહે. મારી આગળ ઉપર શી દશા થશે એ પણ સવિસ્તર કહે. (૫૪).

શ્રીગુરુ બોલ્યા કે હે બહેન રત્ના ! તારાં ઘણાં પાપો એકઠાં થયેલાં છે. તારા હૃદયમાં મેલી વાસનાઓ છે એટલે તારે દુઃખો તો સહેવાં જ પડશે. (૫૫). ભોગવી લેવાથી જ પ્રારબ્ધનો ક્ષય થાય છે. એ વિના બીજો કોઈ ઉપાય જ નથી. આપણું કરેલું આપણે ભોગવ્યે જ છૂટકો. (૫૬). હે બહેન ! ગયા જન્મમાં તેં ગાયને લાત મારી હતી અને તેં કપટ આચરીને કોઈ પતિ પત્ની વચ્ચે ઝઘડો કરાવ્યો હતો. (૫૭). તેં આ બે મોટા દોષો કર્યા છે. એ કર્મનું ભયંકર પરિણામ તારે ભોગવવું પડશે. ગાયને લાત મારવાના દોષને પરિણામે તારા શરીર ઉપર વરવો (અપાક = અપવિત્ર) કોઢ નીકળશે. (૫૮). તેં પતિ-પત્નીને છૂટા પાડીને પાડોશીનું ઘર ભાંગ્યું હતું. એ દોષને લીધે તારા પતિ તારા ઉપર નારાજ થશે. (૫૯). એ સંન્યાસી થઈને તરત જ તારો ત્યાગ કરશે. પૂર્વજન્મના દોષનું આ ફળ છે. એમાં કોઈનું કાંઈ ચાલતું જ નથી. (૬૦).

શ્રીગુરુના વચન સાંભળીને બહેન રત્ના ખૂબ જ ઉદાસ થઈ ગઈ. શ્રીગુરુના ચરણોમાં આળોટતાં આળોટતાં કહેવા લાગી કે હે ગુરુવર ! મને રાંકને ઉગારી લો. (૬૧). શ્રીગુરુએ કહ્યું કે થોડા દિવસ સ્વસ્થ શરીરથી સુખ ભોગવી લે. જા ! તારો પતિ વૃદ્ધાવસ્થામાં સંન્યસ્ત લેશે અને ઘર સાથે તારો પણ ત્યાગ કરશે. (૬૨). તને આખા શરીરે કોઢ વ્યાપી જશે અને તને અતિશય દુઃખ થશે. પાપનું એ પરિણામ ભોગવ્યા પછી તારી સદ્ગતિ થાશે. (૬૩). તારા શરીરે કોઢ નીકળતાં તને મારું દર્શન થશે. હે બહેન ! તું હવે ચિંતા કરીશ નહિ. પ્રારબ્ધની ગતિ ખૂબ ગહન છે. (૬૪). દક્ષિણ દેશમાં અને અમરજાના સંગમે પવિત્ર અને પુણ્ય દેનારું પાપવિનાશી નામનું જુનું તીર્થ છે. (૬૫). આ પૃથ્વી પર પ્રસિદ્ધ એવું ગાણગાપુર નામનું ક્ષેત્ર છે. કોઢ નીકળે એટલે તું ત્યાં જજે. હે બહેન ! એથી તું પાપન થઈશ. (૬૬). તને ત્યાં મારું દર્શન થશે એટલે તું મનથી નિશ્ચિંત થઈ જા. આવું કહીને શ્રીગુરુ પ્રસન્નતાપૂર્વક શિષ્યો સાથે ચાલી નીકળ્યા. (૬૭).

દેશના દક્ષિણ ભાગમાં ત્ર્યંબકક્ષેત્રમાં આવ્યા. જ્યાંથી પુરાણમાં વર્ણવેલી ધન્ય એવી ગૌતમી ગંગા વહે

છે. (૬૮). ત્યાંથી ચતિવરશ્રી નાસિકક્ષેત્રમાં આવ્યા. માનવવેષમાં ત્રિમૂર્તિરૂપ શ્રીગુરુ શિષ્યોના સંઘ સાથે ફરે છે. (૬૯). બધા પુરાણોમાં આ તીર્થનો અપાર મહિમા વર્ણવ્યો છે. એની કથા વિસ્તારવા જઈએ તો ગણી શકાય નહીં એટલા ગ્રંથો ભરાય એમ છે. તેથી હું સારરૂપે હે શિષ્ય ! કહું છું તે સાંભળ. (૭૦). આ ગોદાવરી ગંગાનો અપાર મહિમા છે અને લોકો માટે દુર્લભ છે એવું તું માન (ધાર). (૭૧).

જેના બન્ને કિનારે અસંખ્ય તીર્થો આવેલા છે એવી વૃદ્ધ અને પ્રાચીન ગંગાને અહીં લાવવા માટે ઘણા ઋષિઓ એકઠા થઈને જાતજાતના ઉપાયો વિચારવા લાગ્યા. (૭૨). ભગવાન શંકરની જટામાં થઈને આનંદ મસ્તીથી ડ્યા કરતી અને ત્રિભુવનમાં દુર્લભ એવી ગંગાને લાવવામાં આવી તેમાં ગૌતમ ઋષિનો હસ્ત નિમિત્ત થયો (લાવ્યા). (૭૩).

ગૌતમ નામે એક પ્રાચીન, વૃદ્ધ અને તપસ્વી બ્રહ્મર્ષિ રહેતા હતા. એ રોજ રોજ નવી ડાંગર વાપીને તપ કરવા બેસતા. (૭૪). એમનું નિત્યકર્મ પૂરું થતાં ડાંગર તૈયાર થઈ જતી. ખરેખર ! આ મંત્રનું માહાત્મ્ય જ હતું. એ જાણીને મુનિવર એનું ઈળ સ્વીકારતા. (૭૫). એક દિવસ એકઠા થઈને બધા ઋષિમુનિઓ વિચારવા લાગ્યા કે બધાના આધારરૂપ આ ગૌતમ એ શિવનો અઠંગ ભક્ત છે. એને ધન્ય છે. (૭૬). જો એના ઉપર આપણે પ્રયત્નપૂર્વક ભયંકર સંકટ લાવીએ તો એ ભગવાન શંકરને પ્રસન્ન કરીને જરૂરી ગંગા લાવશે. (૭૭). આને કારણે આપણને વિના પ્રયત્ને, કાયમને માટે ગંગાસ્નાનું અવનવું ઈળ મળશે. માટે આપણે બધા કોઈ પ્રયત્ન વિચારો જેથી ભગવાન શંકર પ્રસન્ન થાય. (૭૮).

આવું વિચારીને એક સુંદર એવી માયાવી ગાય રચી અને એને બધાએ ગૌતમની ડાંગર ખાવા માટે પ્રેરી. (૭૯). જ્યારે મુનિ અનુષ્ઠાનમાં રચ્યા પરચ્યા હતા ત્યારે એ ગાય ડાંગર ખાઈ જવા લાગી. એ જોઈને એને ખાતી રોકવા માટે એમણે હાથથી દર્ભ ફેંક્યો. (૮૦). આ દર્ભ કાતિલ હથિયાર બનીને ગાયના શરીરને તરત જ વજ્રધારની માફક અચૂકપણે લાગ્યો અને ગાયે શરીરનો ત્યાગ કર્યો. (૮૧). ગોહત્યાનું ભયંકર પાપ થયું. ગૌતમે બે હાથ જોડ્યા એટલે બધા ઋષિઓએ અંદરોઅંદર ચર્ચા-વિચારણા કરીને પ્રાયશ્ચિત્ત જણાવતાં કહ્યું કે હે ગૌતમ ઋષિ ! આ ધરતી પર ગંગાને લાવવાથી જ તું શુદ્ધ થઈ શકીશ. આ વિના બીજો કોઈ ઉપાય જ નથી. તું અગમ્ય એવા પાર્વતી સહિતના શંકરને પ્રસન્ન કર. (૮૨-૮૩). આ વાત ગૌતમે સ્વીકારી એટલે બધા ઋષિઓને આનંદ થયો. તાપ અને કષ્ટ સહીને એણે એક હજાર વર્ષ તપ કર્યું. (૮૪). એમનું આવું ઉગ્ર તપ જોઈને ભગવાન મહાદેવ પ્રસન્ન થયા અને બોલ્યા કે હે મુનિશ્રેષ્ઠ ! તું ખિન્ન ન થા. તને જે જોઈએ તે વરદાન માગી લે. (૮૫). ગૌતમ ઋષિ બોલ્યા કે હે નાથ ! જો તમે મારા પર પ્રસન્ન થયા જ હો તો મારા પર કૃપા કરો અને ગંગાને ધરતી ઉપર મોકલો જેથી આ લોકના બધા (લોકો) ઉપર કૃપા થશે. (૮૬). હે ગણેશતાત ! તમે ગંગાને આપો તો પ્રભુ ! લોકોનો ઉદ્ધાર થશે. આ સાંભળીને પાર્વતીપતિએ ગંગા આપી. (૮૭). પાપોને ધોતી ધોતી એ પૃથ્વી ઉપર આવી. એનું નામ ગોદા-ગૌતમી પડ્યું. એ બધા તાપને શાન્ત કરનારી છે. (૮૮). જેવી ભાગીરથી ગંગા છે એવી જ પુણ્યશાળી આ ગૌતમી ગંગા પણ છે. એના મહિમાનું વર્ણન કોણ કરી શકે એમ છે? અહીં શ્રીગુરુવર આવ્યા. ધન્ય છે એને. (૮૯). યોગનિષ્ઠ અને ઉધ્વરિતસ (બ્રહ્મચારી)ને જે ગતિ પ્રાપ્ત થાય છે તે જ ગતિ ગૌતમીના તટ પર વસનારને મળે છે એ

તું જાણ. (૯૦). બ્રહ્મચારી મુનિઓ કરોડ વર્ષ તપ કરીને જે ફળ મેળવે છે તે જ ફળ અહીં સ્નાન કરીને લોકો મેળવે છે. એમાં શંકાને કોઈ સ્થાન નથી. (૯૧). આને લીધે જ ગૌતમી તટની યાત્રાનિમિત્તે લોકોનું ભલુ કરવા કુશળ કલાકારની જેમ આ શરીર ધરીને શ્રીગુરુ ગૌતમી તટ ઉપરની યાત્રા કરે છે. (૯૨).

ફરતા ફરતા જ્યાં માધવારણ્ય નામે એક મુનિ રહેતા હતાં ત્યાં મંજરીકમાં શ્રીગુરુ આનંદભેર આવ્યા. અને એ ઉત્તમ વેષધારી મુનિને ભેટ્યા. (૯૩). આ મુનિ નરસિંહ (ભગવાનના) અર્ચનમાં રત રહેતો હતો અને માનસપૂજનનો પ્રેમ ધરાવતો હતો. શ્રીગુરુને ધ્યાનમાં જોતાં જ એ ભક્ત મનમાં ખૂબ જ પ્રસન્ન થયો. (૯૪). માનસધ્યાનમાં જે મૂર્તિનું પૂજન કર્યું હતું તે જ પરમગુરુને (પોતાની) આંખે બહાર ઊભેલા જોઈને ખૂબ જ આશ્ચર્ય થયું અને ખૂબ જ ભક્તિભાવથી અનાયાસ સહજતાથી સ્તવન કર્યું. (૯૫). ધ્યાનમાં જે છબીને જોઈ હતી તે જ મનોહર રૂપને બહાર ઊભેલું જોઈને ભક્તે વંદન કર્યા અને એ સત્સ્પ્ર શ્રીગુરુનું સ્તોત્ર રચ્યું. (૯૬).

હે પ્રભુ ! જ્યાં હંમેશાં લક્ષ્મી વસે છે તેવા આપના દિવ્ય અને સુંદર ચરણકમળનાં દર્શન કરીને હું ધન્ય થઈ ગયો. હે પ્રભુ ! પ્રેમપૂર્વક મારા ઉપર દયા કરો. (૯૭). આપું બોલીને મુનિશ્રેષ્ઠ માધવારણ્યે વંદન કર્યા એટલે પ્રસન્ન થયેલા શ્રીગુરુ બોલ્યા કે હે મુનિ ! ધન્ય છે તને ! તું ધન્ય છે. (૯૮). તારી સેવાભક્તિ દ્વારા તારો સંસારનો કૂવો સૂકવી દીધો છે. તારા સ્થિર ચિત્તમાં મારા દિવ્યરૂપના દર્શન કરજે. (૯૯). આપું બોલીને પોતાના રમ્ય અને સર્વશ્રેષ્ઠ એવા રૂપનાં આનંદથી શ્રીગુરુએ દર્શન કરાવ્યાં. એ દર્શનથી એને ખૂબ આનંદ થયો. (૧૦૦). શ્રીગુરુના એ સ્વરૂપનું દર્શન કરતાં મુનિને ખૂબ જ સંતોષ થયો. આનંદપૂર્વક સ્તોત્ર રચીને વિનયનમ્ર બનીને સ્તુતિ કરવા લાગ્યા. (૧૦૧).

હે પ્રભુ ! હે જગદ્ગુરુ ! તમારો જય હો- તમારો જય હો. માવનદેહ ધરીને હે લીલા કરનારા ! તમારો જય હો ! તું સાચે જ ત્રિમૂર્તિનો અવતાર છે અને પરમજ્યોતિનું તું સગુણ સ્વરૂપ છે. (૧૦૨). આખા વિશ્વમાં તું જ એક તારનાર છે. તેં આ ઉત્તમ (ધન્ય) અવતાર ધારણ કર્યો છે. હે પ્રભો ! આપે દર્શન આપીને દુઃખ ઉપર કુહાડો મારીને અમને કૃતાર્થ કર્યા છે. (૧૦૩). લૌકિક દષ્ટિથી આ માણસનું શરીર ભલે જણાતું હોય પણ ખરેખર તો તમે પરમ પુરુષ છો. હે પ્રભુ ! અમારા અપરાધ માફ કરો. તું અમારા પર રોષે ભરાઈશ નહિ. (૧૦૪).

આ રીતે આનંદથી સ્તવન કરતો હતો. એના ચિત્તમાં તો આનંદનો પાર ન હતો. એને આશ્વાસન આપતાં શ્રીગુરુએ કહ્યું કે હે મુનિ ! તને ધન્ય છે. (૧૦૫). હે જાનદાન કુળમાં જન્મ ધરનાર માધવ ! તને ધન્ય છે. તેં મંત્રસિદ્ધિ તો મેળવી જ છે પરંતુ અંતે સદ્ગતિ પામીને અજાત બ્રહ્મને પામીશ. (૧૦૬). તેં નૃસિંહમૂર્તિરૂપે હંમેશાં મારું જ પૂજન કર્યું હતું તે પુણ્યના પ્રતાપે તને આ પ્રત્યક્ષ દર્શન થયું છે. (૧૦૭).

આપું બોલીને શ્રીગુરુવર ગૌતમ- ગંગાના કિનારે ગયા. શિષ્યો પણ સાથે સાથે જ ફરતા હતા અને સ્નેહથી સેવા કરતા હતા. (૧૦૮). પાપ અને પુણ્યથી પર એવા શ્રીગુરુ સ્નાન કરવાના બહાને વાસરબ્રહ્મેશ્વર નામના પરમ પવિત્ર ક્ષેત્રમાં આવ્યા. (૧૦૯). ત્યાં નદી કિનારે પેટની કારમી પીડાથી મરવા જેવા થયેલા સારા કુળના એક બ્રાહ્મણને લાચાર સ્થિતિમાં જોયો. એ ધૂળમાં આળોટતો હતો. (૧૧૦). પેટના શૂળની એની પીડા એવી તો અસહ્ય હતી કે એ દુઃખી બ્રાહ્મણ કંટાળીને પ્રાણત્યાગ કરવાને પ્રવૃત્ત થયો. (૧૧૧). આ બ્રાહ્મણને

જમતાવેંત જ પેટમાં અસહ્ય દુઃખાવો થતો હતો અને મરણાતુલ્ય ખૂબ પીડાકારક શૂળ રોજ જ પેટમાં ઊપડતી. (૧૧૨). પેટની આ શૂળના પરિણામે એ કાયમ પીડા અનુભવતો હતો. એને લીધે એ બ્રાહ્મણો હંમેશ માટે ખાવાનું છોડી દીધું અને દુઃખથી જીવન ગુજારતો હતો. (૧૧૩). હે ભગવાન (હરે) ! અત્ર જ દુશ્મન થઈને બેઠું. પંદર દિવસે કે મહિને એક જ વાર જમે તો પણ ખાધેલું પચે નહિ અને પ્રાણ આકુળ-વ્યાકુળ થવા લાગે. (૧૧૪). એવી પીડા ઊપડે કે એમ જ થાય કે હમણાં ક્ષણવારમાં જ જીવ જતો રહેશે. આવી પીડા એ બિચારો કેટલાયે દિવસથી ભોગવતો હતો. (૧૧૫).

આગલે દિવસે રામનવમીનો ઉત્સવ હતો એટલે એક મહિના પછી એ બ્રાહ્મણો ભોજન લીધું. ભોજન કરતાંની વારમાં જ શરીરમાં ભયંકર પીડા ઊપડી. (૧૧૬). પ્રેમથી મિષ્ટાન્ન તો જમ્યો પણ ભયંકર શૂળનું દર્દ ઊપડ્યું. પેટમાં અતિશય પીડા થવા લાગી અને પ્રાણ પણ આકુળ-વ્યાકુળ થવા લાગ્યા. (૧૧૭). ગૌતમી-ગંગાના કિનારે આળોટતો જાય અને દુઃખથી ચીસો પાડતો જાય. પછી કોઈ ભરાઈને રડતાં રડતાં પ્રાણ ત્યાગ કરવાનો પ્રયત્ન કરવા લાગ્યો. (૧૧૮). અતિશય દુઃખ કરતાં કરતાં એ બોલવા લાગ્યો કે બસ ! આ અસાર અને દુઃખમય સંસારથી હવે હું થાકી ગયો છું. હે પાપીકાળ ! તું મને મારી નાંખ. (૧૧૯). પાપસ્વરૂપ એવા મને ધિક્કાર છે. હું અત્રનો એક કોળિયો પણ પચાવી શકતો નથી. શરીરને પોષનાર પ્રાણરૂપ અત્ર જ દુશ્મન થઈને મને ત્રાસ આપી રહ્યું છે ! (૧૨૦). અત્ર એ જ પ્રાણીમાત્રનું જીવન ટકાવે છે. એના વિના કોણ જીવી શકે? કમનસીબે એ જ વેરી થતાં હવે મરણ વિના બીજા કોનું શરણ લેવું? (૧૨૧). આવો નિશ્ચય કરીને ગળામાં મજબૂત શિલા બાંધી અને છૂટા વાળ રાખી હાંફતાં હાંફતાં ગૌતમીના જળમાં ડૂબી મરવા દોડ્યો. (૧૨૨).

ઈશ્વરને યાદ કરીને બોલ્યો કે અરેરે ! આ પૃથ્વી ઉપર હું ભારરૂપ નીવડ્યો. મેં કોઈનું ભલું કર્યું નથી અને આ માનવ શરીર ધરીને કીડા જેવું જીવન શીદને જીવ્યો? (૧૨૩). ગયા જન્મે કે આ જન્મે મેં ક્યારે પણ અન્નદાન નહિ કર્યું હોય પછી મને અન્નદાનનું પુણ્યક્ષણ ક્યાંથી મળે? એટલે જ જન્મથી આ દુઃખ સહન કર્યું છે. (૧૨૪). બ્રાહ્મણનાં મોંમાંથી કોળિયો ઝૂંટવ્યો હશે કે ગાયનાં મોંમાંથી કોળિયો ઝૂંટવી લીધો હશે અથવા કોઈનો વિશ્વાસઘાત કર્યો હશે તેથી હું આ ત્રાસ ભોગવું છું. (૧૨૫). કદાચ મેં ભગવાનને નહિ પૂજ્યા હોય અથવા સદ્ગુરુ અને સંતની નિંદા કરી હશે. અથવા વડીલની અવગણના કરી હશે તેથી જ અરેરે ! હું આવો દુઃખી દુઃખી થાઉં છું. (૧૨૬). પાછલા જન્મમાં આંગણે આવેલા અતિથિને ધિક્કાર્યા હશે- તિરસ્કાર કર્યો હશે અથવા અતિથિની સેવા નહિ કરી હોય તેથી આ અપાર દુઃખ ભોગવવાનું આવ્યું હશે. (૧૨૭). કોઈ પતિ-પત્નીને લડાવી માર્યા હશે અથવા જંગલ સળગાવી માર્યું હશે અથવા પિતાને તરછોડ્યા હશે એટલે જ આ પેટની કારમી બળતરા મને પીડા આપે છે. (૧૨૮). માતા-પિતાને તરછોડીને પત્ની સાથે સુખેથી રહ્યો હોઈશ એટલે એ ભોગને લીધે ચોક્કસ આ કારમો રોગ થયો છે. (૧૨૯). પૂર્વજન્મની કમાણી આવી જણાય છે અને તેથી કષ્ટ અનુભવું છું. પોતાનાં કુકર્મોને યાદ કરીને કહેવા લાગ્યો કે જ્યાં પ્રારબ્ધ જ રૂઝું હોય ત્યાં કોણ કરુણા લાવે? આમ બોલીને ગૌતમી નદી તરફ દોડ્યો. કિનારે બેઠેલા શ્રીગુરુએ આ જોઈને શિષ્યોને કહ્યું કે હે શિષ્યો ! દોડો, જલદીથી દોડો. ત્યાં જઈને પેલાને તરત જ રોકો. આત્મહત્યાનું પાપ નિવારવું તો ખૂબ અઘરું છે. આ કોણ મૃત્યુને આમંત્રણ આપી રહ્યો છે? (૧૩૦-૧૩૨). એને

અહીંયાં લઈ આવો એટલે એને પૂછું તો ખરો કે કેમ પ્રાણત્યાગ કરી રહ્યો છે? શ્રીગુરુની આજ્ઞા થતાંની વારમાં જ શિષ્યો ઝપાટાભેર દોડ્યા. (૧૩૩). પાણીના પ્રવાહમાં જઈને એને બહાર ખેંચી કાઢ્યો અને તરત જ એ બ્રાહ્મણનો હાથ પકડીને એને શ્રીગુરુ પાસે લઈ આવ્યા. (૧૩૪). અનાથ માટે કલ્પવૃક્ષરૂપ અને દુઃખિયારાનાં મા-બાપ, ભક્તજનોના સાક્ષાત્ શંકર સ્વરૂપ એવા સદ્ગુરુ પ્રભુ એને શાંતિથી પૂછવા લાગ્યા. (૧૩૫).

હે બ્રાહ્મણ ! તું જાણી જોઈને કેમ શરીરનો અંત લાવી રહ્યો છે? શાસ્ત્રોએ અને સંતોએ આત્મહત્યાને દોષવાળી કહી છે. (૧૩૬).

બ્રાહ્મણ બોલ્યો કે યતિવર ! આ નાહકનું પૂછવાનો શો અર્થ છે? આ પૃથ્વી ઉપર બોજારૂપ એવા મને ધિક્કાર છે. હું નાહકનો શું કામ જીવું? (૧૩૭). પંદર દિવસે કે મહિનાને અંતે પણ એક વાર હું અન્ન લઉં તો પણ જમતાવેંત જ પેટમાં ગોળો ચઢી જાય અને હે ગુરુવર ! મને અસહ્ય હેરાનગતિ થાય છે. (૧૩૮). આ દુઃખ હવે સહન થતું નથી. એટલે હવે પ્રાણત્યાગ કરું છું. આ દેહ અન્નથી પોષાય છે અને એ જ અન્ન દુશ્મન થઈ બેઠું છે. (૧૩૯). હે ગુરુનાથ ! અન્ન વગર તો શરીર કેવી રીતે ટકે? આ ત્રાસે જ હવે મરજીથી આ પ્રાણનો ત્યાગ કરવો છે. મને સુખેથી પાણીમાં ડૂબી મરવા દો. (૧૪૦).

શ્રીગુરુએ કહ્યું કે જા ! તારો રોગ મૂળમાંથી જ ગયો એમ માન. હે ભાઈ ! તું અહીં એક ક્ષણ બેસ અને રાહ જો. હું તને ઔષધિ કહું છું. (૧૪૧). તું હવે ગભરાઈશ નહિ અને મનમાં તલમાત્ર શંકા લાવીશ નહિ. તું મનથી નક્કી કરી લે કે તારો રોગ જતો રહ્યો છે. તું આપું વિચારશે એટલી વારમાં જ તારું શરીર નીરોગી થઈ જશે. (૧૪૨). જા ! હવેથી તું રોજ જ તને જે ભાવે તે મનગમતું સ્વાદિષ્ટ ભોજન કર. તને હવે જરા પણ પીડા નહિ થાય. તું મારામાં વિશ્વાસ રાખજે. (૧૪૩).

શ્રીગુરુનાં વચન સાંભળીને શાંત અને સ્વસ્થ મનવાળા બ્રાહ્મણે વંદન કર્યાં અને ચરણમાં મસ્તક મૂકીને દંડવત્ પ્રણામ કર્યાં. (૧૪૪). એ જ વખતે એ ગામનો એક અધિકારી એવો સુજ્ઞ બ્રાહ્મણ ભક્ત ત્યાં ગંગાસ્નાન માટે આવી પહોંચ્યો. (૧૪૫). સદ્ગુરુને જોતાં જ એણે ભક્તિભાવથી સદ્ગુરુચરણે તન, મન, વચન અર્પીને વિનમ્ર બનીને વંદન કર્યાં. (૧૪૬). એને આશ્વાસન આપીને શ્રીગુરુએ પૂછ્યું કે હે વિપ્ર ! તું ક્યાં રહે છે? તારું નામ શું અને તું કયા ગામનો છે તે કહે. મારે આ પૂછવાનું ખાસ કારણ છે. (૧૪૭).

બ્રાહ્મણે કહ્યું કે હે ગુરુ ! મારું નામ સાચંદેવ છે. મારું ગોત્ર કૌણ્ડિણ્ય છે અને કાંચીપુરી ગામમાં મારું સુંદર નિવાસસ્થાન છે. (૧૪૮). હું આપસ્તંબ શાખાનો બ્રાહ્મણ છું અને પેટ ભરવા માટે, માન-અપમાન છોડીને અહીં પરદેશ વસું છું. (૧૪૯). આ ગામમાં ચવનરાજાની સેવા કરતાં એક વર્ષ થયું છે. આજે મારા ધનભાગ કે પૂરણકામ એવા આપનાં દર્શન થયાં. (૧૫૦). આ દાસને દર્શન આપી આપે આ રાંકને આજે કૃતાર્થ કર્યો. આજે હું ધન્યાતિધન્ય થઈ ગયો છું. મારા જીવનમાં આજે સોનાનો સૂરજ ઊગ્યો છે. (૧૫૧). તું ખરેખર વિશ્વનો ઉદ્ધારક છે. આપનાં પુણ્ય દર્શનનો મને લાભ મળ્યો. મારાં જન્મોજન્મનાં પાપો ટળી ગયાં અને હું પાપન થઈ ગયો છું. (૧૫૨). આપની કૃપા થતાં જ માણસ સુખેથી સંસાર તરી જાય છે અને એની બધી ચિંતા અને બધાં દુઃખ ટળી જાય છે. હે તારણહાર પ્રભુ ! આપનો જય હો ! જય હો ! (૧૫૩). માનવી કેટલાયે જન્મો સુધી તપ કર્યા કરે ત્યારે

જે ચરણકમળનાં સ્વપ્નમાં દર્શન થાય છે તે ચરણનાં દર્શન મને આજે અનાયાસ થયાં છે. (૧૫૪). ગંગાજી પાપ હરે છે, ચંદ્રમા તાપ હરે છે અને કલ્પતરુ દૈન્ય હરે છે. પરંતુ સદ્ગુરુનાં દર્શન તો ક્ષણમાત્રમાં પાપ, તાપ અને દૈન્ય ત્રણે હરી લે છે. (૧૫૫). સ્નાન કરવાથી ગંગા પાપ હરી લે છે. રાત્રે ચંદ્રમા તાપ હરી લે છે. પરંતુ તારું દર્શન એવું નથી. એ તો પલમાત્રમાં બધું પાપ, તાપ અને દૈન્ય હરી લે છે અને એ ચારે પુરુષાર્થને આપનારું છે. હે મહાદેવ ! તારાં ચરણ તો પાવનકારી છે. (૧૫૭). આમ બોલીને વંદન કર્યાં અને શ્રીગુરુનાં ચરણકમળ પકડ્યાં એટલે ભવભય હરનાર શ્રીગુરુએ એને આશ્વાસન આપતા બોલ કહીને બેસાડ્યો અને કહ્યું કે તું મારું કહેવું સાંભળ. પેટના શૂળથી દુઃખી એવો આ બ્રાહ્મણ જઠરના રોગથી ભૂખને કારણે એકદમ મરવા તૈયાર થઈ ગયો છે. હું તને એ રોગને શાંત કરે એવી દિવ્ય ઔષધિ કહું છું. તું એને તારા ઘરે લઈ જઈને પકવાનનું ભોજન કરાવ. (૧૫૮-૧૬૦). મિષ્ટાન્નના ભોજનથી એની પીડા સમૂળી જતી રહેશે. તું એને જલદીથી તારા ઘરે લઈ જા (અને જમાડ.) એનાથી એનો સમૂળગો રોગ જતો રહેશે. (૧૬૧). ભૂખથી ટળવળતા આ રાંક બ્રાહ્મણને હે વિપ્ર ! તું વખત ગુમાવ્યા વિના તારા ઘરે લઈ જા. શ્રીગુરુનું આવું કહેવું સાંભળીને સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ કરીને સાયંદેવ વિનમ્ર બનીને બોલ્યો કે હે ગુરુ ! આ બ્રાહ્મણ મિષ્ટાન્ન ભોજન કરતાની વારમાં જ મૃત્યુ પામશે. એમ થવામાં વાર નહિ લાગે. (૧૬૨-૧૬૩).

એક મહિના પછી ગઈકાલે એ મિષ્ટાન્ન, વડાં અને દહીંથરાં જમ્યો તેથી વ્યાકુળ થઈને એ પ્રાણત્યાગ કરવાનું યોગ્ય માને છે. (૧૬૪). એને જમાડવાથી મને બ્રહ્મહત્યાનું પાપ લાગશે. આમ છતાં હે ગુરુજી ! આપની આજ્ઞાને પ્રમાણ માનીને એને માથે ચઢાઉં છું. (૧૬૫).

શ્રીગુરુએ કહ્યું કે હું તને ઔષધિ બતાવું છું. તું એને એ જ દૂધપાક, વડાં, દહીંથરાં, પૂરી અને એને ભાવતું શાક જમાડ. એનાથી સાચે જ એનો રોગ મૂળમાંથી નાશ પામશે. તું એને જલદીથી તારા ઘરે લઈ જા અને એને પકવાન જમાડ. (૧૬૬-૧૬૭).

એ આજ્ઞા શિરોમાન્ય કરીને બ્રાહ્મણે વિનંતી કરતાં કહ્યું કે હે સ્વામી ! આપ પણ શિષ્યો સાથે મારા ઘરે આવો. (૧૬૮). હે પ્રભુ ! ભિક્ષાર્થે પધારીને મારું ઘર પાવન કરો. શ્રીગુરુએ સંમતિસૂચક ઝૂંનો ઉચ્ચાર કર્યો એટલે બ્રાહ્મણ રાજી રાજી થઈ ગયો. (૧૬૯). બ્રાહ્મણ સાથે પેલો રોગી અને પછી બધા શિષ્યોને સાથે લઈને શ્રીગુરુ ભિક્ષા કરવા માટે સાયંદેવના ઘરે ગયા. (૧૭૦).

શ્રીગુરુ શિષ્યોની સાથે પોતાના ઘરે પધાર્યાં એ જોઈને એ બ્રાહ્મણની પતિવ્રતા સ્ત્રીને હૃદયમાં અનહદ આનંદ થયો. (૧૭૧). ઘરમાં આનંદ આનંદ થઈ ગયો. પતિ-પત્ની બંનેએ હોંશથી શ્રીગુરુની ષોડશોપચારથી પૂજા કરી. (૧૭૨). સૌ પ્રથમ શ્રીગુરુનું પૂજન કર્યું અને પછી બીજા બધાનું પૂજન કર્યું. હું તને શ્રીગુરુપૂજનનું સુંદર અને ગહન વિધાન કહું છું તે તું સાંભળ. (૧૭૩).

રંગોળી પૂરીને જુદાં જુદાં મંડળો તૈયાર કર્યાં. આઠ સરસ પાંદડી (દળ) વાળાં કંઈ કેટલાંયે પાંચ રંગોવાળાં કમળો રચ્યાં. (૧૭૪). અવનવાં ચિત્રો (સાથિયા) દોરીને સ્થાનને સુશોભિત કર્યું અને બેસવા માટે વિધિપૂર્વક બાજઠ ગોઠવ્યા. (૧૭૫). પ્રેમપૂર્વક સંકલ્પ મૂકીને સાષ્ટાંગ દંડવત્ પ્રણામ કર્યાં અને વિનમ્રભાવે ફરી ફરીને નમન કર્યું અને ભાવપૂર્વક વંદન કર્યું. (૧૭૬). સુંદર આસન ઉપર સૌ પ્રથમ શ્રીગુરુને બેસાડ્યા. પછી બીજાને

બેસાડ્યા અને પછી એ બ્રાહ્મણો યોગ્ય ક્રમમાં દરેકનું વ્યક્તિગત રીતે- અલગ અલગ- પૂજન કર્યું. એ બ્રાહ્મણને ધન્ય છે. (૧૭૭). પગ ધોઈને, અર્ધ આપીને, ગંધથી ચાંલો કરી, એના પર ચોખા લગાવીને પંચામૃતથી રુદ્રસૂકત દ્વારા અભિષેક કર્યો. (૧૭૮). પુષ્પનાં વસ્ત્ર દ્વારા અને ઉત્તમ પ્રકારનાં વંદન દ્વારા બ્રાહ્મણો સદ્ગુરુનું પૂજન કર્યું. બીજા પાત્રમાં તરત જ તીર્થરૂપ ચરણ પધરાવીને પૂજા કરી. (૧૭૯). પછી પ્રેમપૂર્વક આરતી ઉતારીને વેદમંત્રનો ઘોષ કર્યો. ગીત અને વાદ્યથી ગાન કર્યું. આનાથી સદ્ગુરુને ખૂબ સંતોષ થયો. (૧૮૦). ત્યાર બાદ અન્ય સંન્યાસીઓનું શ્રદ્ધા ભક્તિથી પૂજન કર્યું અને મંત્ર સહિત પુષ્પાજંલિ કરી. પછી સ્તોત્ર દ્વારા વંદન કર્યાં. (૧૮૧). પતિ અને પત્ની બંનેએ શ્રીગુરુની અર્ચા કરી. એમણે એમના ચરણમાં શિષ નમાવ્યું. એમનાં હૈયામાં અનહદ આનંદ ઊભરાતો હતો. (૧૮૨). આ રીતે સાચદેવે શ્રીગુરુનું પૂજન કર્યું અને પછી ભાવપૂર્વક અન્યનું પૂજન કર્યું અને ખંતથી સેવા કરી. (૧૮૩).

ગુરુને ખૂબ સંતોષ થયો. બ્રાહ્મણને શ્રેષ્ઠ વરદાન આપતાં કહ્યું કે તારા વંશમાં સંતતિની વૃદ્ધિ થશે અને એમનામાં મારી ભક્તિ પણ રહેશે. તારાં કુળમાં કાયમ માટે અખંડપણે ગુરુભક્તિ રહેશે. તું ગુરુનો મહિમા સમજી ગયો છે એટલે આ સંસારનું બંડ તને હેરાન પરેશાન નહિ કરે. તારાં ગોત્રની ખૂબ વૃદ્ધિ થશે. તારા પુત્ર, પૌત્ર પણ સદ્ગુણી થશે. એઓ પણ હંમેશાં ગુરુભક્તિમાં રચ્યાપરચ્યા રહેશે અને કીર્તિવાળા અને પુણ્યશાળી થશે. (૧૮૪-૧૮૬). એને આનંદથી શાંતિના બે બોલ (આશ્વાસન) કહ્યા અને તરત જ એનું દૈન્ય હરી લીધું. શ્રીગુરુનાં ચરણમાં માથું મૂકીને સાચદેવે પ્રણામ કર્યાં. (૧૮૭).

ત્યાર બાદ વિધિપૂર્વક મંડલપૂજા કરી અને ભોજન પાત્ર મૂકીને દૂધની વાનગી અને પકવાન પીરસ્યાં. (૧૮૮). બ્રાહ્મણો વિવેકપૂર્વક ભક્ષ્ય, ભોજ્ય, અનેક પ્રકારનાં શાકો અને ચટણી-કચુંબર વગેરે યોગ્ય સ્થાને પીરસ્યાં. (૧૮૯). બધાને ખૂબ આગ્રહ કરીને આદરપૂર્વક જમાડ્યા. ગુરુની કૃપા દષ્ટિ થતાં જ શૂળથી પીડાતો બ્રાહ્મણ નીરોગી થયો. (૧૯૦). ખૂબ દિવસનો ભૂખ્યો હોવાથી એણે પેટ ભરીને મિષ્ટાન્ન ખાધું. એની પીડાનું શમન થયું અને રોગનું નામોનિશાન મટી ગયું. (૧૯૧).

જેમ ચિંતામણિ અડવાથી લોખંડનું સોનું થઈ જાય તેમ સદ્ગુરુની કૃપા થતાં રોગી બ્રાહ્મણ નીરોગી થયો. (૧૯૨). જેમ સૂર્યોદય થતાંની વારમાં જ ગાઢ અંધકાર દૂર થાય છે તેમ ગુરુકૃપા થતાં જ ગરીબાઈ રાડ પાડીને નાસી જાય છે. (૧૯૩). આમ શ્રીગુરુએ શિષ્યો સહિત ભોજન કર્યું એનાથી એ બ્રાહ્મણને બહુ આનંદ થયો અને બધા લોકો આશ્ચર્યચકિત થયા. (૧૯૪). આ કેવું આશ્ચર્યકારક કહેવાય ! જે અન્ન દુશ્મન હતું તે જ અન્ન દોસ્ત થઈ ગયું અને એ અન્ન જ રામબાણ ઔષધ બની ગયું અને એનાથી આ વિચિત્ર રોગ જતો રહ્યો !! (૧૯૫).

હે નિરંજન ! હું તને શું કહું? શ્રીગુરુ કૃપાનો તાગ પામી શકાતો નથી. એ કૃપાથી અદમ્ય એવા દોષો પણ ટળી જાય તો પછી આવા રોગની તો શી વિસાત? (૧૯૬). શ્રીસદ્ગુરુની કૃપા થતાં જ જન્મોજન્મના પાપો પળવારમાં ટળી જાય છે અને પાપી પણ પાવન થઈ જાય છે. (૧૯૭). શ્રીગુરુનું આ ચરિત્ર કામધેનુ સમાન છે જે તાપ અને દૈન્ય હરી લે છે અને મોક્ષપદ આપે છે. (૧૯૮). ભક્તિભાવથી નમ્ર બનીને જે કોઈ આ કથાનો પાઠ કરે કે શ્રવણ કરે છે તેના ઘરમાં રોગની ભીતિ રહેતી નથી અને દુશ્મન પણ દોસ્ત થઈ જશે. (૧૯૯). હે નિરંજન ! એને

અખંડ સુખની પ્રાપ્તિ થશે. તું મનમાં શંકા કર્યા વગર આ વાત માન. હે રંગ ! રાય હોય કે રંક હોય પરંતુ સદ્ગુરુ વિના કોઈ બીજો તારનાર નથી. (૨૦૦).

શ્રી દત્તપ્રભુનાં ચરણકમળના ભ્રમર એવા બ્રહ્મચારી પાંડુરંગ (રંગ અવધૂત) મહારાજ દ્વારા રચિત શ્રીગુરુલીલામૃતનો અલખ અને નિરંજનના સંવાદરૂપે ‘વિપ્રશૂલ હરણ’ નામનો અડસઠમો અધ્યાય સમાપ્ત થયો.

પાદટીપ :

અધ્યાય : ૬૮

- (૧) દોહરા ૧ થી ૧૨ એક સરસ સિદ્ધાંત સ્પષ્ટ કરી જાય છે. શ્રી સદ્ગુરુ ગ્રંથિનું નિવારણ કરે છે. શ્રી સદ્ગુરુ સ્વ સ્વરૂપનું ભાન કરાવે છે. આ બહુ મોટો ઉપકાર છે. ‘ગુ’ કારરૂપી અંધકારમાંથી ‘રુ’કારરૂપી પ્રકાશ ફેલાવે તે ગુરુ (ગુકારશ્ચાન્ધકારઃ સ્યાત્ રુકારો તેજરુચ્યતે). આવા ગુરુનું ઋણ કેવી રીતે ફેડવું? દોહરો ૧૨ જણાવે છે તેમ આત્મસમર્પણ એ જ સાચો ઉપાય છે. જેનાથી ગુરુ રાજી રહે એવી વૃત્તિ રાજવી અને એવી પ્રવૃત્તિ રાજવી એ જ એના ઋણનો સાચો સ્વીકાર. ઋણમુક્તિ નહિ પણ ઋણસ્વીકાર જ બરાબર છે.
- (૨) પોતાની માતાને પૂરો સંતોષ થાય એ જ નૃસિંહ સરસ્વતી મહારાજનું ધ્યેય છે. દોહરા ૩૭ થી ૪૨ સુધીમાં કેટલું બધું આપી દીધું છે. એમનો આશય માત-પિતા રાજી રહે તે છે. આપણા ગુરુ મહારાજે પણ પૂ.માજીને રાજી રાખવા માટે એમનો જીવનવ્યવહાર આ જ રીતનો ગોઠવ્યો હતો. જે જે ભક્તની ઈચ્છાની રજૂઆત પૂ.માજીએ કરી તે તે ઈચ્છા ફળી જ છે.
- (૩) દોહરા ૪૮ થી ૫૨ સુખી લગ્નજીવન અને સુખી ઘર-સંસારનો પાયો છે. સ્ત્રીને માટે પતિ એ જ પરમેશ્વર છે અને એ સિવાય જપ-તપની જરૂર નથી એ કહેવા પાછળનો આશય સ્ત્રી પોતે સારી રીતે ગૃહસ્થી કાર્ય સંભાળે એ છે. પુત્રના ઉછેરમાં અને એનામાં સંસ્કાર રેડવામાં પતિ-પત્ની વચ્ચેની સંવાદિતા મહત્વનો ભાગ ભજવે છે. પતિ પ્રત્યેની પત્નીની સદ્ભાવના જ આવી સંવાદિતા જન્માવી શકે.
- (૪) દોહરા ૫૪ થી ૬૪ દ્વારા બે વસ્તુ સમજવાની છે. એક તો ભવિષ્ય જાણવાની બહુ ઈચ્છા કરવી નહિ. “જો હોના હૈ સો હોના હૈ” એવું સમજી ભવિષ્ય જાણવા ઘેલા ન થવું. કારણ કે એમાંથી દુઃખ થવાની ઘણી શક્યતા છે. બીજું દરેક વ્યક્તિએ પોતાનું પ્રારબ્ધ ભોગવ્યે જ છૂટકો. પ્રારબ્ધ ભોગવી લેવાથી પ્રારબ્ધનો ક્ષય થાય એ જ શ્રેષ્ઠ છે. સંતપુરુષ તમારા પર કૃપા કરીને એ દુઃખને હળવું કરી શકે. પ્રારબ્ધમાંથી છટકવાની વૃત્તિ દૂર થવી જોઈએ.
- (૫) દોહરા ૭૬ થી ૮૭ સુધીના દોહરાનો સાર એ જ છે કે ઋષિ-મુનિઓના જીવનનું એક માત્ર ધ્યેય લોકોનું ભલું

કરવાનું જ હોય છે. તેઓ કોઈને પણ દુઃખી જુએ એટલે તરત જ દુઃખી થઈ જાય છે. આમ ગૌતમને નિમિત્ત બનાવવામાં અન્ય ઋષિઓનો બીજો સ્વાર્થ નથી, પરંતુ બીજાનું ભલું કેમ થાય તે જ ધ્યેય છે. ગૌતમ ઋષિએ પણ ઋષિની વાત આ જ કારણે સ્વીકારી લીધી. ‘સ્વોદય’ નો વિચાર કરે તે સંસારી અને ‘સર્વોદય’નો વિચાર કરે તે અલગારી.

(૬) જીવ માત્રને જીવવાનું ગમે જ છે. મરવાનું કોઈને ગમતું નથી. આ તદ્દન સત્ય છે. એટલે વ્યક્તિ જ્યારે આપઘાતનો પ્રયાસ કરે ત્યારે માણસ કેટલો બધો વ્યથિત થઈ ગયો હશે? એને જીવવાનું જ ન ગમે એ વાતાવરણ કેવું હશે? આવી દુઃખી પરિસ્થિતિમાં જ વ્યક્તિ પોતાના દોષો જોવાનો પ્રયાસ કરે છે એ આવી પરિસ્થિતિનો લાભ છે. માણસને પોતાના દોષોનું ભાન થાય એ જ ભગવાનની કૃપા અને વધુ કૃપા થાય તો એમાંથી નીકળવાનો સફળ પ્રયાસ કરે.

(૭) જે સમર્થ અને સાચા સંતો છે એનામાં અપાર દિવ્ય શક્તિ હોય છે. એ દષ્ટિમાત્રથી કે સ્પર્શમાત્રથી દુઃખો દૂર કરી શકે છે. પૂ.શ્રી રંગ અવધૂત ગુરુમહારાજે ઈ.સ. ૧૯૬૮ના એપ્રિલ માસમાં મુક્તાનંદ બાબાના આશ્રમમાં રહેતા દક્ષિણેન નામના સાધકની કેવળ દષ્ટિપાતથી જે ભૂમિકા બદલી નાંખેલી તે બધા જાણે છે જ. (વધુ માટે “ઈશ્વર જેને જાગૃત કરે છે તેવી વ્યક્તિની યાદ” નામની પુસ્તિકા જોવા વિનંતી. પ્રકાશક: પ્રેમજયંતી સમિતિ અમદાવાદ.) જે ભોજન બ્રાહ્મણને પેટમાં શૂળ ઉત્પન્ન કરતું હતું તે જ ભોજન શ્રીગુરુની કૃપાથી ઓષધિ બની ગયું ! પૂ.શ્રી અવધૂત બાપજીએ મુંબઈના કાન્તિભાઈ મહાદેવિયાને કહેલું વાક્ય સદા યાદ રાખવા જેવું છે. “મહાદેવિયા ! તમે અમને ભલે દેવ ન માનો પણ અમે દેવના દૂત તો છીએ જ.” આવા સમર્થ સંતો સ્પર્શ કરીને પણ વ્યાધિ હરી લે છે. આવા તો ઘણા પ્રસંગો નોંધી શકાય એવા છે. શ્રીગુરુ ઓષધ નથી આપતા પણ ઓષધિ આપે છે. આપતા નથી પણ પિવડાવે પણ છે. “ઓષધિ કૌન પિલાવે ગુરુ બીન...” એ ભજન અભ્યાસ માગી લે છે.

(૮) સાચદેવ બ્રાહ્મણ છે, ભક્ત છે, સંસ્કારી છે અને બુદ્ધિશાળી અધિકારી છે. એટલે શ્રીગુરુએ જ્યારે એને પેટશૂળના રોગી વિપ્રને મિષ્ટાન્ન જમાડવાનું કહ્યું ત્યારે એને બ્રહ્મહત્યાની ચિંતા થઈ. પરંતુ બુદ્ધિશાળી હોવાથી એણે આપત્તિને આશીર્વાદમાં ફેરવી દીધી. એણે શ્રીગુરુને પોતાના ઘરે ભિક્ષા લેવાનું આમંત્રણ આપી એકી સાથે બે હેતુ સિદ્ધ કરી દીધા. કુરુક્ષેત્રનાં યુદ્ધમાં દુર્યોધને નારાયણી સેના માંગી અને અર્જુને ભગવાન કૃષ્ણને સ્વીકાર્યા. એમને સારથિ બનાવ્યા. એટલે દુશ્મનનાં બધાં જ શસ્ત્રો ભગવાનની ઉપર થઈને આવતાં હતાં. એટલે એને કોઈ મારી શક્યું નહિ. સંસ્કારી અને ભક્તિભાવવાળો સાધક સરળતાથી સંતની કૃપા પામી શકે.

(૯) દોહરા ૧૭૨ થી ૧૮૯ આપણને શ્રીગુરુનો તથા સાધુ સંતનો કેવી રીતે સત્કાર કરવો તે શીખવે છે અને ભોજન કરાવતી વખતે કેવી રીતે સામગ્રી પીરસવી તેનો ખ્યાલ આપે છે. શ્રીગુરુ ઘરે આવવાનો આનંદ તૈયારીમાં દેખાવો જોઈએ. રંગોળીથી સજાવટ કરવી અને પછી શ્રીગુરુનું પૂજન, અર્ચન, આરતી તથા પુષ્પાંજલિ કરવાનું પણ પૂ.શ્રી સહેતુક સૂચવે છે.